

Sadržaj i oblici oružane borbe

Držim da je izuzetno značajno da valjano redefinišemo osnovne kategorije ratne veštine, kako bi se mogli iz njih izvoditi manje opštiji pojmovi. Potreba za tim je očevidna. Ona je i valjano dokazana u dosadašnjoj raspravi. Ako je tačna teza, a ja držim da jeste, prema kojoj je opštenarodni oslobodilački rat osoben tip rata, što implicira i osobenosti oružane borbe u takvom ratu koje je čine posebnim tipom oružane borbe, onda iz toga logično sledi zaključak da su klasične definicije osnovnih strategijskih kategorija preuske za bogatiji sadržaj oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu. Stoga vrlo rado prihvatam izazov za raspravu koji nam je dao general Ranitović, isticanjem spornih pitanja i dilema u vezi sa kategorijalnim sistemom naše teorije ratne veštine. Namera mi je da govorim nešto o relaciji oblik oružane borbe — sadržaj oružane borbe. Ne sa pretenzijom da iscrpim sadržaj ovih pojmova i sve njihove međusobne veze i odnose, već da pokušam dati prilog ovoj raspravi, isticanjem nekih činjenica koje potkrepljuju tezu o polimorfnosti oružane borbe u opštenarodnom oslobodilačkom ratu.

U diskusijama su se ispoljile nedoumice oko toga da li da isticanjem nekih činjenica koje potkrepljuju tezu o polimorfnosti u »metode — načine« izvođenja oružane borbe. Uveren sam da oko toga ne bi trebalo biti u nedoumici, jer se radi o potpuno različitim pojmovima.

Kad je reč o obliku stvari, pojava i procesa kao opštoj filozofskoj i teorijskoj kategoriji, bilo bi suvišno dokazivati notornu činjenicu da sve što postoji ima svoj oblik, pa prema tome i oružana borba, posmatrana kao totalitet pojave, odnosno procesa, ima takođe svoj oblik. Drugo je pitanje, međutim, da li se oružana borba u opštenarodnom odbrambenom ratu ispoljava samo u jednom ili u više oblika. Pitanje bi moglo da se postavi i drukčije: da li oružana borba u ONOR-u u svim uslovima ima identičnu strukturu procesa i istovetan sadržaj, ili saglasno promenama uslova poprima različite sadržaje i različitu strukturu procesa. Ovde se ima u vidu sadržina oružane borbe kao vojno-tehnološkog procesa. Odgovor na ta pitanja otklanja prividne nedoumice oko oblika oružane borbe, jer ako pos-

toje različiti sadržaji oružane borbe, logično je da postoje i različiti oblici njenog ispoljavanja, budući da uvek vlada određeno jedinstvo između oblika i sadržaja. Nesporazumima s tim u vezi doprinosi i greška koju činimo prilikom definisanja oružane borbe, a greška se sastoji u tome što pojavu počinjemo da definišemo od njenog oblika ispoljavanja. Mislim da je to pogrešan prilaz i izokrenut redosled stvari. Pojavu treba najpre da raščlanimo i da vidimo njenu sadržinu. S tim u vezi hteo bih da malo polemišem sa nekim shvaćanjima, ovde ispoljenim, o sadržaju oružane borbe. Sadržina oružane borbe ne iscrpljuje se samo u tehnologiji primene sredstava oružane borbe, a još manje u dva osnovna vida tog tehnološkog procesa — napadu i odbrani. Sadržina oružane borbe, po meni je, u stvari, odnos oružanog nasilja, tj. oružani sukob dveju ili više strana, pomoću oružja sa jasno izraženom namerom i ciljem: da se uništavanjem, razbijanjem (u našem slučaju može da bude i iznuravanjem) oružanih snaga suprotnoj strani nametne sopstvena volja. Otuda je i tvrđenje da je oružana borba glavna sadržina rata samo delimično tačna, utoliko ukoliko se odnosi na njegovu sadržinu kao vojno-tehnološkog procesa. Uništavanje samo sebi ne može biti svrha, jer bi u tom slučaju oružana borba bila besmislena društvena radnja. Prema tome, ako je sadržina oružane borbe oružani odnos dveju ili više suprotstavljenih strana, taj oružani sukob, njegova sadržina kao vojno-tehnološkog procesa primene oružanog nasilja može da poprimi različite oblike, s obzirom na različite aspekte toga sadržaja: a) s obzirom na metod kojim se primenjuju sredstva oružane borbe, b) s obzirom na delovanje faktora oružane borbe, u akciji, c) s obzirom na odnos prema tim faktorima, pre svega na odnos prema prostoru i vremenu kao objektivnim činiocima. U stvari, sva tri navedena aspekta oružane borbe kao vojno-tehnološkog procesa, nisu ništa drugo nego odnos subjekta prema datim objektivnim činiocima uslova i snaga. A to je ratna veština. Ali, ni ona nije društveno neutralna već je, pored ostalog, uslovljena društvenim karakterom rata (i oružane borbe), pa se ne može uzeti kao stvar slobodnog izbora. Šta to zapravo znači? To znači da svaka oružana borba, s obzirom na njene materijalne i društvene determinante, ima svoj društveni i vojni sadržaj i odgovarajući oblik, ima svoj metod pomoću kojeg se ostvaruje ta delatnost, a to nisu sinonimi. Ako sva tri ova momenta čine jednu stvar — pojavu, u našem slučaju oružanu borbu sa svim njenim osobenostima, sa međusobnim odnosima njenih elemenata u tom sklopu, onda je oblik oružane borbe, shvaćen u onom smislu u kojem ga je drug Erceg definisao, njeno suš-

linsko svojstvo. Ako se pod oblikom stvari i pojava uopšte podrazumevaju prostorne i vremenske dimenzije jedne pojave — procesa i način organizovanja njene unutrašnje strukture, onda ćemo analizom procesa oružane borbe u ONOR-u lako uočiti da ona ima više pojavnih oblika. To ne znači i više različitih tipova, ali može da znači više varijanti istog tipa oružane borbe. U stvari, sve vreme i u teoriji i u praksi to i podrazumevamo, ali smo to jednostavno nazivali oblikom oružane borbe. Ako sam u pravu, onda bismo to što podrazumevamo pod oblicima oružane borbe mogli da označimo i nekim drugim nazivom, koji bi neposrednije bio vezan za određeni sadržaj oružane borbe, recimo vrstom oružane borbe. U tom slučaju biće jasno da svaka vrsta oružane borbe ima i svoj oblik i svoj sadržaj i svoj metod, odnosno način na koji se realizuje.

Drugu grešku, isto tako metodološke prirode, rekao bih, pravimo prilikom definisanja vidova strategijskih i uopšte borbenih dejstava. Vid borbenih dejstava nije isto što i način, odnosno metod. Vid borbe je samo jedan aspekt načina izvođenja borbenih dejstava. U stvari, vidovi borbenih dejstava su suprotni polovi u ovoj pojavi, ne samo po načinu postupanja i po načinu izvođenja borbenih dejstava, nego i po cilju. U samom pojmu napada, odnosno odbrane, stoji namera da treba nešto osvojiti (napadom), odnosno nešto zadržati, sačuvati (odbranom). Razlike između vidova borbe došle bi potpunije do izražaja kada bismo izvršili funkcionalnu analizu osnovnih elemenata, koji čine svaku oružanu borbu. To su: vatra, pokret, udar i zaštita. Tada bi se jasnije pokazale razlike, ne samo među vidovima nego i među različitim tipovima i vrstama oružane borbe, upravo u specifičnosti unutrašnjih odnosa i veza između tih elemenata u pojedinim vidovima borbenih dejstava i vrstama oružane borbe. Ali, isto tako, mogli bismo da uočimo da se oružana borba ne ispoljava u praksi u čistim, elementarnim oblicima, pa prema tome ni prelazi iz jednog u drugi vid i iz jednog u drugi oblik oružane borbe nisu nagli i jasno uočljivi.

Kada je reč o prelasku iz jednog oblika oružane borbe u drugi, čini se da to redovno vezujemo za potpunu transformaciju oružanih snaga, pa se, recimo, partizanski oblik oružane borbe vezuje za potpunu transformaciju oružanih snaga u partizanske. Mislim da je suštinski novo ono što je u tom pogledu afirmisano u našoj ratnoj veštini NOR-a, i što kao iskustvo u našoj teoriji treba da razvijemo. A to je upravo činjenica da i operativna (»regularna«) vojska može da primenjuje partizanski način ratovanja. Ona, dakle, ne mora da poprimi organizacijski oblik partizanske vojske da bi mogla da pri-

menjuje partizanski oblik oružane borbe. Mi smo u NOR-u imali tzv. regularnu vojsku još od formiranja prvih brigada i divizija, a i ona je (ne samo partizanski odredi) primenjivala partizanski način ratovanja. U toj stvari bilo je i ostaje bitno to kakav se odnos u ratnoj veštini uspostavlja prema faktorima oružane borbe, i posebno prema prostoru i vremenu. Kad je reč o prostoru i vremenu, ključna su dva pitanja: prvo, da li treba oružanu borbu razvlačiti u vremenu ili je zgusnuti, i drugo, hoćemo li uporno braniti određeni prostor ili ćemo manevrom snagama u prostoru i vremenu osvajati nove prostore, izbegavajući, odnosno odlažući odlučujuće sudare i krute frontove? U tom smislu imam načelnu primedbu na uobičajeni način opisivanja oblika borbenih dejstava. Kada se u pravilima, uputstvima, pa i doktrinarnim dokumentima, opisuju oblici borbenih dejstava, najčešće se pravi skoro čitav scenarij, recept u smislu: kad, šta i kako dolazi. U pravilima i uputstvima nižeg taktičkog nivoa to može biti i dobro. Ali, u normativnim dokumentima strategijskog nivoa to ne bi bilo prihvatljivo iz prostog razloga što ljude kojima je to namenjeno može navesti da se bez dovoljno razmišljanja i kreacije uklope u ponuđene »šeme«, umesto da na osnovu nekoliko osnovnih opredeljenja uvek iznova traže rešenja za svaku konkretnu situaciju. Stoga se zalažem za uopštavanja višeg reda, bez preteranog detaljisanja.

Poslednje pitanje o kojem bih nešto govorio je poimanje odnosa snaga kao strategijske kategorije. Tu želim malo polemisati sa drugom Despenjićem. Mislim da se ne može dovoditi u pitanje opšti zakon odnosa snaga, koji je u čitavoj istoriji ratova dokazan, i koji, prema tome, ima trajno značenje. Pitanje je samo šta podrazumevamo pod odnosom snaga. Slabiji, po logici stvari, nikada ne može da pobedi jačeg. Ako se u praksi to ponekad i događa, ne bi se moglo zaključiti da se radi o zakonomernoj pojavi, već pre o ratnom lukavstvu koje ima ograničen domet. Dešavaju se, međutim, neki prividi i previdi u proceni odnosa snaga. To je posledica lošeg metoda procene koji omogućava da se uoče pravi indikatori i činioци моći, pa se dobija privid da slabiji pobeđuje jačeg. Ja tu ne otkrivam ništa novo što već Klauzevic nije otkrio kada je analizirao elemente snaga jedne zemlje i odnos snaga zaraćenih strana. On je, kao što znamo, tu ubrajao oružane snage, saveznike, a za branioca je dodavao još i njegovu teritoriju i njegov narod. Za ova dva poslednja elementa on je uočio da vrlo bitno utiču na opšti odnos snaga, te da i branilac, koji može imati manje oružane snage formirane u armije, korpuse, divizije — može biti uspešniji u odbrani vlastite teritorije. To će reći da u proceni — analizi odnosa snaga moramo uzimati u obzir

sve relevantne elemente moći strana u sukobu, i na osnovu poređenja svih tih elemenata, suditi o tome koja je od njih faktički jača.

Dakle, da zaključimo: ne radi se o tome da i slabiji može tući jačeg, pa da u tom smislu ne važi opšti zakon uzajamne povezanosti odnosa snaga i uspeha u borbi, već o tome da nije ostvaren pravi uvid u faktičke moći suprotstavljenih strana. U protivnom, u vojnoj delatnosti sve bi bilo toliko relativno da bi teško moglo biti reči o bilo kakvim pravilnostima.

Pukovnik u penziji
LUKA DESPENJIĆ

Determinante oblika oružane borbe i borbenih dejstava

Naša dosadašnja diskusija je pokazala da imamo dosta teorijskih problema od suštinskog značaja, koje moramo dalje raščišćavati. Među pitanja za koja smatram da imaju izvanredan doktrinarni značaj, a da do sada nisu dovoljno teorijski raščišćena, svakako spada *odnos snaga*. U našim diskusijama često se ističe da je odnos snaga glavni činilac koji utiče na ishod rata i oružane borbe. Mislim da se odnos snaga fetišizira. Zašto ovo govorim?

Znamo iz naše istorije, posebno novije, da smo uvek imali protiv sebe, posmatrano sa stanovišta klasičnih merila odnosa snaga, nadmoćnijeg neprijatelja, a možemo da pođemo i od apriornog stava da nas ni u buduće neće napadati agresor slabiji od nas, pre svega, s obzirom na merila moći koja on uvažava, jer bi se on unapred izložio prevelikom riziku poraza. Mi, dakle, možemo očekivati samo jakog agresora. I kada bi nas napao slabiji agresor, u okviru tzv. lokalne agresije, logično je očekivati da bi on bio svestrano podržan snagama svojih saveznika, što bi ga — opet mereno nekim klasičnim merilima odnosa snaga — činilo jačim od nas. Prema tome, uvek moramo polaziti od pretpostavke da ćemo imati posla sa tehnički, a u određenim fazama rata, možda i brojno nadmoćnijim agresorom. Međutim, ta njegova nadmoćnost je ipak relativna. U suštini, samo pri-